

SURXONDARYO VILOYATIDA AHOLINING ISH BILAN BANDLIGINI TA'MINLASH MASALALARI

Tursunov O'ktam Saypullayevich, Termiz davlat universiteti "Jahon tarixi" kafedrasi magistranti

ISSUES OF PROVIDING EMPLOYMENT OF POPULATION IN SURKHANDARYA REGION

Tursunov Oktam Saypullayevich, graduate student of the Department of "World History" of Termiz State University

ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТЬЮ НАСЕЛЕНИЯ В СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Турсунов Уктам Сайпуллаевич, аспирант кафедры «Всемирная история» Термезского государственного университета

<https://orcid.org/0009-0004-4942-0601>

e-mail: utursunov089@gmail.com

Annotatsiya: *Mustaqillik yillarida aholini ijtimoiy himoya qilishda davlatning o'rni va roli katta bo'lishi bilan birga, bu jarayonda nodavlat tashkilotlari, tadbirkor, ishbilarmonlarning roli ham kuchaya bordi. Ayniqsa, tadbirkorlik harakati kuchaya bordi. Pirovard natijada tadbirkor, ishbilarmonlarning aholini ijtimoiy muhofaza qilishdagi o'rni kengaya bordi. Maqolada Surxondaryo viloyatida ijtimoiy muhofaza tizimida tadbirkorlik faoliyati haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy himoya, tadbirkorlik, ishbilarmonlar, Surxondaryo viloyati, bank kreditlari, F.J.Yormatov.*

Abstract: *In the years of independence, the role and role of the state in social protection of the population increased, as well as the role of non-governmental organizations, entrepreneurs, and businessmen in this process. In particular, the entrepreneurship movement grew stronger. As a result, the role of entrepreneurs and businessmen in social protection of the population increased. The article talks about entrepreneurship in the social protection system of Surkhandarya region.*

Key words: *social protection, entrepreneurship, businessmen, Surkhandarya region, bank loans, F.J. Yormatov.*

Аннотация: *В годы независимости возросла роль государства в социальной защите населения, а также роль в этом процессе неправительственных организаций, предпринимателей и бизнесменов. В частности, усилилось предпринимательское движение. В результате возросла роль предпринимателей и бизнесменов в социальной защите населения. В статье говорится о предпринимательстве в системе социальной защиты Сурхандарьинской области.*

Ключевые слова: *социальная защита, предпринимательство, бизнесмены, Сурхандарьинская область, банковские кредиты, Ф.Ж.Ерматов.*

KIRISH. Mustaqillik yillarida haqqoniy tarixni yaratish, sodir bo'lgan va bo'layotgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy voqea va hodisalarni xolisona o'rganish borasida ancha samarali ishlar amalga oshirildi. O'rganilishi, muhim xulosalar qilinishi lozim bo'lgan muhim muammolardan biri – aholini ijtimoiy himoyalash masalasidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotiga oid B.Rahimovning O'zbekistonning mustaqillik yillarida ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayoti (Surxondaryo viloyati misolida. 1991-2005 y.y.) nomli nomzodlik dissertatsiyasini e'tiborga olish lozim. Ushbu tadqiqotda tanlangan mavzu Surxondaryo viloyati

misolida o'rganilgan. Ayni paytda N.O'roqovaning O'zbekistonda mustaqillik davrida sanoat sohasidagi islohotlar va o'zgarishlar jarayoni (Janubiy viloyatlar misolida) nomli nomzodlik dissertatsiyasi to'g'risida ham xuddi shunday fikrni bildirish mumkin. Shuningdek, F.J.Yormatovning "O'zbekistonda aholini ijtimoiy himoyalash tizimi: holati, shakllanish jarayoni, rivojlanish istiqbollari (1991-2010 yillar. Janubiy viloyatlar misolida)" nomli nomzodlik dissertatsiyasi ham mavzuni o'rganishda muhim manba hisoblanadi.

MUHOKAMA. Ijtimoiy himoya – keng ma'noda mamlakat aholisini ijtimoiy va moddiy muhofaza qilinishini ta'minlaydigan va jamiyatda qaror topgan huquqiy, iqtisodiy, ijtimoiy chora-tadbirlar majmui; tor ma'noda — davlat va jamiyatning yoshi, salomatligi holati, ijtimoiy ahvoli, tirikchilik vositalari bilan yetarli ta'minlanmagani tufayli yordamga, ko'makka muhtoj fuqarolar to'g'risidagi g'amxo'rliqi.

Tadbirkorlik – keng ma'noda shaxsiy va ijtimoiy manfaatni qondirishga asoslangan aqliy va jismoniy faoliyatni bildiradi. U subyekt o'z oldiga qo'ygan maqsadga erishishiga yo'naltirilgan bo'lib, bu maqsadga uning bevosita qatnashuvi va xususiy omillari (mulki, jismoniy va aqliy qobiliyati, bilimi, tajribasi, ijtimoiy muhitdagi o'rni, bu o'ringa bog'liq imtiyozli huquqlari)dan foydalanish yo'li bilan erishiladi. Tor ma'noda tadbirkorlik faoliyati iqtisodiy hayotning barcha sohalarini – uy xo'jaligini boshqarishdan tortib ishlab chiqarishgacha, tovarlar sotish va xizmat ko'rsatish turlarigacha qamrab oladi.

Aholini ijtimoiy himoya qilishda tadbirkor, ishbilarmonlarning faolligini oshirish masalalariga hukumat darajasida katta ahamiyat berildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1994-yil 23-avgustdagi "Kam ta'minlangan oilalarni himoyalashni kuchaytirishga oid tadbirlar to'g'risida"gi, 1996-yil 10-dekabrda "Bolali oilalarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonlari va shular asosida qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994-yil 24-avgustdagi "Kam ta'minlangan oilalarni ijtimoiy himoyalashni kuchaytirishga oid tadbirlar to'g'risida"gi va 1996-yil 10-dekabrda "Bolali oilalarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorlarida fuqarolarning muayyan

tabaqalariga ijtimoiy yordam ko'rsatishda tadbirkorlar alohida o'rin egallashi mumkinligi ta'kidlangan [3].

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish evaziga aholini ijtimoiy himoyalash bo'yicha Surxondaryo viloyatida ham ancha ijobiy ishlar amalga oshirildi. Viloyatda mikrofirmalar tashkil etilishi ayniqsa tez rivoj topdi. Mikrofirmalar kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning bir ko'rinishi bo'lib, ular ishlab chiqarish va xizmatlar sohasining turli yo'nalishlarini o'z ichiga oldi. Odatda mikrofirmalar qisqa muddatda tez faoliyat ko'rsatuvchi, harakatchan ishlab chiqarish sohasi sifatida aholini ijtimoiy himoyalash, ayniqsa fuqarolarning ish bilan bandlik muammosini tezlikda hal etishda muhim omil edi [1].

Agar 2003-yilda Surxondaryo viloyatida jami 11533 ta mikrofirmalar faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, bu raqam 2004-yilda 13432 taga, 2005-yilda esa 15615 taga yetdi. Shuningdek, viloyatda kichik korxonalar soni ham yildan yilga ortib bordi. 2003-yilda viloyatda bunday korxonalar soni 1944 ta bo'lgan bo'lsa, 2004-yilda ular soni 1224 taga, 2005-yilda esa 1327 taga yetdi. Termiz shahri, Jarqo'rg'on, Uzun, Sherobod tumanlarida bu raqam ancha yuqori bo'ldi. Ayni paytda bunday ijobiy ishlar barcha tumanlarda ham bir xil bo'lmadi. Masalan, Bandixon tumanida 2003-yilda jami 71 ta kichik korxonalar faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, bu raqam 2004-yilda 37 taga, 2005-yilda esa 22 taga tushib qoldi. Xuddi shunday holni Muzrabot, Sariosiyo, Qiziriq tumanlarida ham ko'rish mumkin edi [3].

Surxondaryo viloyatida aholini ijtimoiy himoyalash maqsadida xayriya tadbirlarni o'tkazishga ham alohida e'tibor berilgan. Xayriya tadbirlari asosan homiylik, tadbirkor va ishbilarmonlar tomonidan amalga oshirildi. Bunday tadbirlardan to'plangan mablag' aholining kam ta'minlangan qismi, ish bilan band bo'lmaganlar, yolg'iz fuqarolarga taqsimlab berilgan. Jumladan, 2003-yili viloyat bo'yicha xayriya tadbirlaridan 9746,7 ming so'm, 2004-yili 7637,9 ming so'm, 2005-yili 10851,5 ming so'm, 2006-yili 422998,4 ming so'm to'plandi va ular yuqorida nomlari keltirilgan toifadagi aholi o'rtasida taqsimlab borilgan [4].

Xususiy tadbirkorlik, kichik biznesni rivojlantirish asosida 2007-yil 1-yanvar holatiga ko'ra Surxondaryo viloyatida 72732 nafar fuqaro mehnat daftarchasi olish va yuritishga ariza berdi. Shu asosda 39909 kishiga yangi mehnat daftarchasi berildi.

Yuqoridagi hujjatlar bo'yicha ish bilan ta'minlashga ko'maklashish davlat jamg'armasi mablag'lari hisobiga 400 mln so'm kam ta'minlangan oilalarga, asosan qoramol sotib olish uchun, imtiyozli kreditlar berildi. Umuman viloyat bo'yicha 2070 kam ta'minlangan va ko'p bolali oilalarga bepul sigirlar berildi [5].

NATIJAR. O'zbekiston Respublikasida faoliyat ko'rsatayotgan ko'plab banklar ham aholini ijtimoiy himoyalash, mushkulini oson qilish, kam ta'minlangan oilalarni qo'llab-quvvatlash borasida katta ishlarni amalga oshirdi. Birgina aksiyadorlik tijorat "Hamkorbank"ning Termiz filiali tomonidan 2007-yilda tadbirkorlar va ishbilarmonlarga 5,4 mlrd so'm kreditlar berdi. Buning 1,8 mlrd so'mini iste'mol kreditlari tashkil etdi [6]. 2007-yili "Paxta Bank" ning viloyat boshqarmasi 700 dan ortiq yosh oilalarga qariyb 1 mlrd so'mlik mikro, iste'mol va ipoteka kreditlari ajratdi.

Mamlakat Prezidentining "Shaxsiy yordamchi, dehqon va fermer xo'jaliklarida chorva mollarini ko'paytirishni rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi (2006-yil 23-mart) Qarori bo'yicha 1 milliard 744 million 200 ming so'm kredit ajratildi. Natijada 1769 ta kam ta'minlangan oila 3184 bosh qoramol sotib olib, sharoitini yaxshilab oldi. "Paxta Bank"ning viloyat boshqarmasi Sherobod tumanidagi "Agroxizmat Shingdon" O'zbekiston-Koreya qo'shma korxonasining o'simlik yog'i ishlab chiqarish loyihasini qo'llab-quvvatladi. Sho'rchidagi "Mirzo Eson" xususiy firmasi bank krediti hisobidan Xitoydan shifer ishlab chiqarish texnologik liniyalarini sotib oldi, natijada 120 kishi ish bilan ta'minlandi [7].

Viloyatda tadbirkor ayollarga, xotin-qizlar mehnatidan foydalaniladigan va ayollar boshqaradigan korxonalarga, shuningdek, yakka tartibda faoliyat yuritadigan 5 mingga yaqin tadbirkor xotin-qizlarga 8,8 milliard so'm miqdorida kreditlar ajratildi. Ajratilgan kreditlar hisobiga 10 ming 483 nafarga yaqin ayol ish bilan ta'minlandi. Xotin-qizlar uchun maqbul ish o'rinlari yaratishda ularni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish Davlat jamg'armasi hisobidan katta hajmdagi kreditlar ajratila

boshlanganligi ham ijobiy ahamiyat kasb etdi. 2008-yilning birinchi yarim yilligida viloyatda chorva sohasini rivojlantirishga hissa qo'shishga istagi bo'lgan 45 nafar ayolga 49,5 mln so'mlik kredit berildi. Umuman, ushbu yarim yil davomida 908 nafar tadbirkor ayolga 3 milliard 46 million 800 ming so'm miqdordagi mablag' tijorat banklari tomonidan ajratildi[8].

XULOSA. Shunday qilib, o'rganilgan davrda O'zbekistonda olib borilgan iqtisodiy va ijtimoiy siyosat tufayli tadbirkorlik va ishbilarmonlik harakati ancha rivoj topdi. Mazkur harakat aholining kam ta'minlangan qismini ijtimoiy himoyalashda ma'lum ahamiyatga ega bo'ldi. Mamlakat hukumati tadbirkorlikning erkin faoliyat ko'rsatishiga kengroq imkoniyat yaratib berishga harakat qildi. Uning qonunchilik va huquqiy bazasi rivojlana boshladi.

Tadbirkor, ishbilarmonlarning aholini ijtimoiy himoya qilishda milliy qadriyatlar, milliy mentalitetni e'tiborga olishi kuchaydi. Muhtojlarga yordam, insonparvarlik, saxovatparvarlik, o'zganing qiyinchiligiga sherik bo'lish, uni moddiy va ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash kabi xislatlar tadbirkorlar, homiylarning eng muhim sifatleri shaklida paydo bo'la boshladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

RO'YXATI:

1. Yormatov F.J. "O'zbekistonda aholini ijtimoiy himoyalash tizimi: holati, shakllanish jarayoni, rivojlanish istiqbollari (1991-2010 yillar. Janubiy viloyatlar misolida)". Tarix fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. Toshkent. 2010. 172-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi "Mahalla" jamg'armasi Surxondaryo viloyat bo'limining IV konferensiyasi hujjatlari to'plami.- Termiz , 2007. - B. 42.
3. O'zR MA. M-15-fond, 1-ro'yxat, 1045-ish, 345-varaqa.
4. Surxondaryo viloyati. Statistika ma'lumotlar. 2005.- B.63.
5. Chag'oniyon. 2007-yil 6-aprel.
6. Chag'oniyon. 2008-yil 29-fevral.
7. Ishonch. 2008-yil 15-mart.
8. Xalq so'zi. 2008-yil 17-oktyabr.

